

מ"ש הדר"ג להוכיח דהמציצה הוי חלק מן המצוה, הרי ידוע מ"ש הר"ן בחידושו שבת קלג לאיסתפוקי אם אחרי שמל ופרע סיים המצוה ושוב אינו חוזר על הציצין שאין מעכבין דהו"ל סילק ידיו דהמציצה מיקרי רפואה, והחת"ס בתשובה כ' מל ופרע ולא מצין כבר גמר המצוה והתינוק מותר בתרומה. וכ"ד השואל-ומשיב מהדו"ת ח"ד סי' ז' וא"צ להאריך בזה כי הדברים ידועים הלוא המה כתובים על ספרי השו"ת בדור שלפנינו...

והנני בזה ידידו ש"ת באה"ר. יוסף שלום אלישיב'.

וראה עוד בתשובת הגרש"ה וואזנר שליט"א (שבט הלוי ח"ו קמח, ב):

'אשר שאל אותי בדיני מציצה בזה, ידע כב' שאנו מחמירים מאד בזה... ומה שכתב ששמע כאלו החזון איש זי"ע לא החמיר כ"כ במציצה בפה, ורצה ללמוד מזה להקל עכ"פ באותם ילדים שנולדו מאבות שלא שמרו דיני נדה ר"ל, אספר לכם שבדידי הוי עובדא פה זכרון מאיר שהייתי יחד על כניסת ברית עם גאון ישראל החזון איש זי"ע, וראה והרגיש שאני מקפיד מאד על מציצה בפה, ואמר לי בלשון קדשו הנה אצלכם שעדיין לא נפרצה הפרצה לעשות בכלי תעמזו ותלחמו ע"ז לעשות בפה דוקא, אבל אצלינו (כך אמר החזון איש זי"ע) לצערנו כבר אנו עומדים אחרי הפרצה בזה'.

וע' בתשובות אגרות משה (כרך ח עמ' רנז) בשם הגרשו"א שנוהרים מלשנות מן המנהג אפילו בדבר שאין בו עדיפות מצד עצם המצוה, וכגון המציצה, שבזמננו ישנם אמצעים קלים וטובים ממנה ואעפ"כ נוהגים במציצה כמאז, ואף בשבת שיש בה ענין מלאכה.

ע"ע מראי מקומות וצייונים נוספים בענין מציצה בפה - באנצ. הלכתית רפואית לד"ר א. שטינברג שיחי', ערך 'מילה'.

'פשיטא, מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא!...'. משמע מכאן שהוצאת הדם שחייבים עליה משום מלאכת 'שוחט' דהיינו נטילת נשמה, אין עניינה משום שמכחיש את הנחבל, שאם כן היה בדין שבמציצת דם התינוק יפטר משום 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' שהרי אינו צריך את החלשות התינוק, ואילו בגמרא מבואר שמלאכה גמורה היא שחייבים עליה - אלא אומר רבנו תם שהוצאת הדם עצמה נחשבת 'נטילת נשמה' כי הדם הוא הנפש, הלכך הואיל וצריך את הוצאת הדם לרפואת התינוק, נחשבת זו מלאכה הצריכה לגופה (עפ"י תוס' כתובות ה: ד"ה דם. וע"ע בהרחבת הענין בקהלות יעקב כתובות ג).

'מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד' - כיון שסופו לצאת אף בלא המציצה, ולא בא התנא להתיר המציצה אלא משום שעושה טירחה יתרה אבל מלאכה אין בה, קמ"ל שהמציצה שהתיר התנא חבורה גמורה היא ומשום סכנה התירו לו (תורי"ד. וע' גם בחדושים ובאורים).

וברור לפי"ו שרק כלפי המציצה היה עולה על הדעת לומר מפקד פקיד ולא לגבי המילה עצמה, שלכן גם לפי הסלקא-דעתין צריך קרא להתיר מילה בשבת. וע' בחדושי הגר"ר בנגיס ח"א יז, ד.

דף קלד

'דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט, שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן. א"ל אביי לרב יוסף: מאי שנא כמון ביום טוב דחזי לקדרה, יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה דתניא...'.
קל

יש לתמוה מדוע אין מקשה בפשטות מאי שנא מילה שאסור לטרוף יין ושמן, מחולה שהתיר רבי מאיר לטרוף. ועוד קשה, אם הוה המקשה יום טוב לשבת מדוע לא הקשה מטריפת יין ושמן גופא מיו"ט לשבת.

ונראה שברפואה בשבת ישנם שני איסורים; עשיית הרפואה והכנתה, וגם פעולת הריפוי בה, ובמילה לא אסרו אלא הכנת הרפואה מפני שאפשר לעשותה מערב שבת. ואם כן כיון שטריפת יין ושמן מותרת לחולה כמו שמוכח בבבלייתא שהחש במעיו מותר לטרפם ולשתותם, על כרחך לומר שהוא נחשב כמאכל בריאים ולא כסממני רפואה אלא שאסור ליתנה על המכה שזוהו מעשה של ריפוי, אך הלא במילה לא גזרו על פעולה כזו. וזהו שמקשה, כיון שראוי לעשות כן לחולה אין לאסור לעשותו למילה כשם שמותר לשחוק כמון מפני ששימוש מותר [ולא הקשו מטריפת יין ושמן מיו"ט לשבת, כי נראה שביו"ט לא גזרו מעיקרא על עשיית הריפוי במקום צער] (עפ"י רא"מ הורביץ).

ע"ע רש"י; חדושי ר' מאיר שמה. וע' חדושים ובאורים קלג: שטריפת יין ושמן אסורה משום עובדא דחול, אבל לא מצינו שתאסר עשיית רפואה בלא שחיקת סממנים.

זבאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני. ראיתיו שהוא אדום... אף לפי דעת החוששים לחזקה בשתי פעמים, אך כאשר ישנה סיבה הנראית לתלות את מיתת הבנים כגון שהם אדומים או ירוקים, אין זו חזקה לשאר בנים כשאין אצלם אותה סיבה (עפ"י מהרש"א מז: ומשמע אפילו אין ידוע לנו שהראשונים היו אדומים או ירוקים, יש לנו לתלות בכך כי רוב תינוקות אינם מתים מהמילה. ע' שו"ת חת"ס יו"ד סוס"י רמה. וע"ע בשו"ת הרי"ם מגור יו"ד טו).

המתניני לו עד שיפול בו דמו. מבואר בפרש"י שמלבד זה שהיה מסוכן וא"א למולו, ישנה סיבה נוספת שאין למולו – מפני שלא היה יוצא ממנו דם והטפת דם ברית מצוה, כדכתיב גם את בדם בריתך שלחתי.

יש מי שהביא מקור לדבר מהסוגיא ביבמות (עב), שהוצרכו שם לדרוש מן הכתוב שגר שנתגייר כשהוא מהול טעון הטפת דם ברית כדי לאכול קרבן פסח. ואם היה זה משום חשש ערלה כבושה גרידא [שמא נולד מהול וערלתו כבושה], תיפוק ליה משום ספק ערל ואין צורך בלימוד מיוחד – אלא משמע שהטפת דם ברית היא מצוה לעצמה, ובא הכתוב ללמד שאינו ראוי לאכילת פסח קודם הטפה (עפ"י משכנות יעקב יו"ד סג. וע' להלן קלה.).

[ומדברי רש"י הללו יש שכתב להוכיח שמקום הטפת דם ברית בתינוק הנולד מהול או בגר שנתגייר כשהוא מהול, אינו צריך להיות בעטרה עצמה אלא אף בסמוך לה – שהרי בכל מילה חותכים המוהלים את העור מעט למעלה מן העטרה, והלא הטפת הדם מעיקר המצוה היא כמש"כ רש"י – הרי שמועילה הטפת דם ברית אף בסמוך לעטרה. עפ"י אור לציון ח"א יו"ד יא. ויישב בזה מנהג המוהלים להטיף סמוך לעטרה, וע' להלן קלה.]

ואולם יש מי שכתב בדעת הרמב"ן שהטפת הדם אינה אלא מצוה לכתחילה (ע' העמק שאלה י, א בהערה – בדעת הרמב"ן. ולדבריו י"ל שהכתוב בא ללמדנו שצריך לחוש לערלה כבושה).

וע' אגרות משה יו"ד ח"ב קיט, שאין למול במכשיר כזה שאינו מוציא דם במילה, כי הטפת הדם היא מדיני המצוה.

(ע"ב) ד"א בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת. מדברי רש"י בהמשך הסוגיא מבואר שראב"ע בא להוסיף את היום השלישי, וכל שכן בשני הימים שלפניו. והרמב"ן חולק וסובר שיום שני כיום ראשון. וכן ברי"ף מובא: בשלישי – וכל שכן בראשון.

ואף על פי שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים, משמע שהכאב מרובה יותר בשלישי – יש לומר שהסכנה גדולה יותר בהתחלה מביום השלישי אבל החולשה רבה יותר בשלישי בשל הצטברות הימים, לעומת הימים הראשונים שעדיין לא תשש הגוף כל כך, לכך המתנינו ליום השלישי שלא יקומו כנגדם במלחמה (עפ"י ר"ן כאן ובנדרים לא ושאר ראשונים). ועוד יש לומר שהפצע עצמו קשה ומסוכן יותר ביום הראשון ולכך רחיצתו חיונית באותה שעה יותר, ואילו בשלישי המכה עצמה כבר נרפאת אבל הגוף בכללותו דואב וחולה יותר (ע' גור אריה למהר"ל ר"פ וירא).
וברמב"ם (מילה ב,ח) משמע ש'ביום השלישי' – דוקא, ואין התר אלא לאחר המילה בסמוך לה וביום השלישי למילה, ולא ביניהם.

'מתניתין כותייהו דיקא, ממאי... אף מרחיצין מיבעי ליה'. אף על פי שגם בברייתא השנויה כרבא לא נאמר 'אף' אלא 'מרחיצין' בלבד – רבא משבש לשון הברייתא כולה מפני דיוק לשון המשנה (עפ"י רשב"א ור"ן).

'דאי ס"ד הרחצת מילה, מי גרע מחמין על גבי מכה דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת. מתקיף לה רב יוסף: ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת?...'.
המגן-אברהם (שכו סק"ו) כתב להוכיח מכאן שחמין שהוחמו בשבת אסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד, כמו כאן לענין הרחצת מילה. וכתב שזהו הטעם לדין שכתב הרא"ש להזהר שלא לחמם ידיו בשבת אצל האש אחר נטילה אם לא ינגבן תחילה – משום איסור רחיצה בחמין שהוחמו בשבת.
ויש מפקפקים בראייתו שהרי בסוגיתנו מדובר כשהוחמו באיסור, כפי שממשיכה הגמרא לבאר מדקתני 'מפני שסכנה הוא לו' משמע שמדובר על החמת החמין בשבת, ועל כן אוסרים חכמים ביום השלישי כי לדעתם כבר אין סכנה אז, אבל לא שמענו שיאסרו חכמים לרחוץ את המילה בחמין שהוחמו בהתר, וי"ל שרחיצה זו היא בגדר 'צורך חולה' או 'מצטער' הגם שאין סכנה.
ועכ"פ באופן שאינו אלא מפשר המים ולא מחממם, דעת הנודע-ביהודה (תנינא או"ח כד) שאין זה בכלל הגזרה. ועל כן מי שקשה לו לרחוץ ידיו בחורף במים קרים ורוצה להוסיף עליהם מים חמים כדי להפשרם, יש לו על מה לסמוך (עפ"י שבט הלוי ח"ו מב,ד).
וכן האריך בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א קכ"ב), וגם כתב להוכיח מסוגיתנו לאידך גיסא, להתיר רחיצת אבר בחמין שהוחמו להתר, ע"ש. והסיק שמסתבר לדינא שמותר לרחוץ פנים ידים ורגלים בחמין שהוחמו בשבת בהתר, וכל גופו בפורים [אבל בחמין אסור בכל גופו אף בשהוחמו מערב שבת, משום גזרת מרחצאות] – כגון נכרי שחמם מים בשבת שלא לצורך ישראל.

דף קלה

'ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת'. הראשונים הקשו מה טעם צריך קרא ללמדנו שאין הספק דוחה את השבת. ופירשו שעיקר הכתוב בא ללמד דין אנדרוגינוס או לנוול מהול שאין צריך הטפת דם.
יש מהאחרונים שכתב שלולא הכתוב הייתי אומר, כשם שמילה ודאית דוחה את השבת כך ספק מילה תדחה, שהרי יש כאן ספק בחילול שבת מול ספק ביטול מצות עשה דמילה (עפ"י שפת אמת, ע"ש).